

Н. А. Алдабек, К. Н. Мақашева,
Қ. И. Байзақова

ДҮНИЕЖҮЗІ ТАРИХЫ

8-9

1-бөлім

Жалпы білім беретін мектептің
8–9-сыныптарына арналған оқулық

*Қазақстан Республикасының
Білім және ғылым министрлігі бекіткен*

Алматы «Мектеп» 2019

ӘОЖ 373.167.1
КБЖ 63.3(0)я72
А40

Алдабек Н. т.б.
А40 **Дүниежүзі тарихы (1900–1945).** Жалпы білім беретін мектептің 8–9-сыныптарына арналған оқулық. 1-бөлім / Н.Алдабек, К.Мақашева, Қ.Байзақова. – Алматы: Мектеп, 2019. – 216 б., сур.

ISBN 978—601—07—1084—9

А $\frac{4306020600-042}{404(05)-19}$ 5(1)—19

ӘОЖ 373.167.1
КБЖ 63.3(0)я72

© Алдабек Н., Мақашева К.,
Байзақова Қ., 2019
© «Мектеп» баспасы,
көркем безендірілуі, 2019
Барлық құқықтары қорғалған
Басылымның мүлтік құқықтары
«Мектеп» баспасына тиесілі

ISBN 978—601—07—1084—9

АЛҒЫ СӨЗ

Қазіргі заман тарихының бірінші кезеңін қамтитын бұл оқулықта әлем тарихының өркендет ошақтары орналасқан Еуропа, Америка, Азия мен Африкадағы тарихи, экономикалық, әлеуметтік, саяси және мәдени дамудың негізгі үдерістері қарастырылады.

Қазіргі заман тарихының кезеңі – жаңа заман дәуірінен кейінгі, яғни XX ғасырдың басынан бастау алып күні бүгінге дейінгі кезеңді қамтиды.

Қазіргі заман тарихының келесі кезеңдерін төмендегідей бөлу қалыптасқан: Бірінші дүниежүзілік соғыс, Интербеллум (екі соғыс аралығы), Екінші дүниежүзілік соғыс, «қырғиқабак соғыс» кезеңі және қазіргі заман.

XX ғасырдың бірінші жартысы екі дүниежүзілік соғыстың, сонымен қатар жаңа құндылықтарға байланысты түбегейлі өзгерістер заманы болды. Бұл құндылықтарсыз (еркіндік, демократия, нарықтық экономика, капитализм, социализм т.б.) қазіргі заманды елестету мүмкін емес.

Қазіргі заман тарихын бірнеше кезеңге бөлуге болады: соғыстан кейінгі кезең (1945–1953 жж.), «ігілікті мемлекет құру» кезеңі (1960–1970 жж. ортасы), неоконсервативтік толқын кезеңі (70 жж. соңы – 90-жж. басы). 90-жылдардың басында қазіргі заман келді, ол күні бүгінге дейін жалғасуда.

XX ғасыр бұған дейін болмаған байлықтармен және мүмкіндіктермен бірге өзіне жаңа мәселелерді: жұмысшылардың аса күрделі мәселелерін, ұлтшылдық пен ұлт-азаттық қозғалыстардың өршуін, милитаризм мен халықаралық шиеленістің өсуін алып келді. Адамзаттың тіршілігінде осы аталған және басқа да мәселелер қалай басталып және қалай шешімін тапқанымен сендер осы оқулықтан таныс боласындар.

XX ҒАСЫРДЫҢ БАСЫНДАҒЫ ӘЛЕМ

§1. «ҚАЗІРГІ ЗАМАН» ҰҒЫМЫ ЖӘНЕ ОНЫҢ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Бұл сабақта:

- «қазіргі заман» ұғымының мәнімен және ерешеліктерімен;
- Батыс және Шығыс елдерінің қазіргі замандағы дамуының ерекшеліктерімен танысатын боламыз.

Тірек сөздер:

қазіргі заман, индустриалды қоғам, капиталистік қатынастар, Батыс пен Шығыс арасындағы қайшылықтар, отаршылдық, қанау, ұлт-азаттық қозғалыстар, отаршыл империялардың ыдырауы

Қазіргі заман тарихы екі кезеңге бөлінеді: *бірінші* кезең XX ғасырдың басынан бастап 1945 жылға дейінгі уақытты, осы ғасырдағы екі дүниежүзілік соғыстың аралығын қамтиды. *Екінші* кезеңге 1945 жылдан бастап бүгінгі күнге дейінгі уақыт жатады.

Бірінші және Екінші дүниежүзілік соғыстар аралығын белгілеуде (1918–1939 жж.), *интербеллум* термині қолданылады.

Есте сақтаңдар!

Интербеллум – екі соғыс аралығындағы кезең (1918–1939 жж.). Бірінші және Екінші дүниежүзілік соғыстар аралығындағы 21 жылды қамтиды.

Әлемнің көптеген елдері үшін бұл уақыт аралығы үлкен бетбұрыс кезеңі болды. Қазіргі заман тарихы ұлт-азаттық қозғалыстар мен әлеуметтік революциялар, отаршыл империялардың ыдырауы нәтижесінде жаңа мемлекеттердің пайда болуымен сипатталады. Сонымен қатар бұл дәуірде құқықтық мемлекет пен қоғамдық құрылыстың күрделі алмасу үдерісі жүрді. Кейбір елдерде социалистік мемлекеттілік қалыптасты. Бұл аймақтық және азамат соғыстары, сондай-ақ

екі дүниежүзілік соғыс оты тұтанған кезең болды. Бірқатар елдер арасында ұзақ уақыт бойы бір-бірінен ұлттық, діни, идеологиялық тұрғыдан алшақтану орын алғандығын байқауға болатын еді. Бұған мемлекеттердің әлеуметтік, экономикалық және тарихи дамуы жағынан әрқилы болуы да елеулі әсер етті. Әсіресе капиталистік және социалистік мемлекеттер арасындағы бір-бірінен алшақтау айқын көрініс тапты. Осы заманда әскери блоктар қалыптасты және бүгінгі күнде де кейбіреулері сақталып, олар халықаралық жағдайларға әсерін тигізіп отыр. Экономикалық жағынан дамыған

Біздің өткеніміз бен бүгінгіміз

елдер мен бұрынғы тәуелді және отар мемлекеттер арасындағы қарым-қатынастар шиеленісті және барынша қайшылықты сипатта болды.

Ойланыңдар!

XX ғасырдың басында қандай қайғылы оқиғалар болды?

XX ғасырдың басындағы Еуропа елдері. XX ғасырдың басында Еуропа мен Солтүстік Америкада әлеуметтік-экономикалық, саяси және рухани өмір саласында ірі өзгерістер болды. Әлемдік тарихтың бұл өтпелі кезеңінде капиталистік буржуазиялық қоғамның қалыптасуы жүзеге асып, буржуазиялық революциялар дәуірі аяқталды.

Еуропа тарихында ұлттық қозғалыстар елеулі құбылысқа айналды. Германия мен Италияда ұлттық мемлекеттердің құрылуы, Балқан түбегінде жаңа тәуелсіз мемлекеттердің пайда болуы Австро-Венгрия, Осман империясы сияқты көпұлтты мемлекеттердің әрі қарай өмір сүру мәселесін туындатты. Көпұлтты тұрғындары бар елдерде бірұлтты мемлекет құру мәселесі аз ұлттардың жағдайын күрт қиындатып жіберді. Ұлтшылдық идеясы енді либерализм идеясымен, ең алдымен, бостандық идеясымен қайшы келді. Бұл қайшылықтар XX ғасырдағы дүниежүзі тарихында көптеген қасіретті оқиғаларға жол берді.